

РОЗДІЛ 5 ІНДОІРАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.211'01'25-13:[801.8:82-191'01=211.03=161]

ПІДРЯДКОВИЙ ПЕРЕКЛАД ВСТУПУ ДО ЗБІРНИКА ДАВНЬО-ІНДІЙСЬКИХ БАЙОК «ПАНЬЧАТАНТРА» З КОРОТКИМ АНАЛІТИЧНИМ КОМЕНТАРЕМ

THE UNDERLINEAR TRANSLATION OF THE INTRODUCTION TO THE COLLECTION OF OLD INDIAN TALES “PANCATANTRA” WITH A SHORT ANALYTIC COMMENTARY

Джура М.З.,

orcid.org/0000-0002-2473-6018

старший викладач кафедри іноземних мов

Львівського національного аграрного університету

Гуня Л.М.,

orcid.org/0000-0001-6336-3077

старший викладач кафедри іноземних мов

Львівського національного аграрного університету

Стаття присвячена перекладу Вступу до збірника давньо-індійських байок «Паньчатантра» з виділенням термінів у ньому на позначення концепту Мудрості. У статті подано авторський переклад Вступу із двома літературними перекладами – українським та російським для порівняння. Виокремлені терміни подано у таблиці. Терміни впорядковані за такими ознаками: поняття до концепту «Мудрість», терміни про науки словесні (академічні знання), складені терміни.

Ключові слова: підрядковий переклад, літературний переклад, термін, концепт мудрості.

Статья посвящена переводу Вступления к сборнику древнеиндийских басней «Паньчатантра» с выделением терминов на обозначение концепта «Мудрости». В статье подано авторский перевод Вступления с двумя другими переводами – украинским и русским с целью сравнения. Выделенные термины подано в таблице. Термины упорядочены за такими признаками: понятия к концепту «Мудрости», термины наук словесных (академические знания), сложные термины.

Ключевые слова: подстрочечный перевод, литературный перевод, термин, концепт мудрости.

The article is devoted to the translation of the Introduction to the collection of old Indian tales “Pancatantra” with the singling out of terms denoting the concept of “Wisdom”. The author’s translation of the Introduction is made followed with two other translations – a Ukrainian and a Russian one – for the purpose of comparison. The singled-out terms are also presented in a table. The terms are arranged according to such characteristics: notions to the concept of “Wisdom”, terms for verbal sciences (academic sciences), compound terms.

Key words: underlinear translation, literary translation, a term, concept of wisdom.

nāha(m) vidyāvīkṛaya(m) cāsanaçatēnāpi karōmi
(Продажу знань і за сотню наділів я не роблю)

Завданням статті є продовжити розпочате нами дослідження збірника давньоіндійських байок «Паньчатантра». Із зазначеної теми у нас вже вийшли друком дві статті: «Мовний аналіз байки з «Паньчатантри» «Воскресителі лева» з огляду на навчання санскриту українських студентів» та «До перекладу давньо-індійської байки про «Ткача Сомілаку» на українську мову». На цей раз пропонуємо дослідження тексту Вступу до згаданого збірника. Здійснюватимемо його під декіль-

кома оглядами, а тому розділимо наше дослідження на декілька частин. Спочатку зробимо авторський підрядковий переклад Вступу до збірника, за яким слідуватиме український літературний переклад І. Серебрякова, а також російський літературний переклад. Автор останнього нам не відомий, бо ми використали книгу, наявну в мережі [6], де відсканований лише сам текст без передніх сторінок. Доступний нам був ще один російський переклад А.Я. Сиркіна, наявний у Львівській науковій бібліотеці імені Стефаника. Але порівнюючи близькість останнього перекладу до змісту, ми надали перевагу російському перекладу з інтернету. По-друге,

виокремимо основну тему нашого загального дослідження збірника «Паньчатантра», через призму якої й досліджуватимемо збірник надалі, а Вступ у цій статті – зокрема. Нею є *концепт Мудрості*. Виокремимо словничок понять, згаданих у Вступі, які стосуються власне *концепту Мудрості*. Доповнимо його поняттями з двох попередніх байок, досліджуваних у наших статтях. Відтак, у дослідженні з'явиться і словник до концепту Мудрість на основі збірника «Паньчатантра».

Дозволимо собі невеликий відступ, цитуючи деякі відомі вислови про Мудрість українських мислителів. Один із них належить філософу Григорію Сковороді, другий – Тарасові Шевченку – учневі, що не менший свого Вчителя. Третій – Митрополиту УГКЦ Андресві Шептицькому. Отож, перша цитата з відомого вірша Григорія Сковороди: «Всякому городу нрав і права, всяка іміст свій ум голова ...». Наголошуємо тут на слові «ум», бо саме він є виразником Мудрості. Друга цитата з поезії Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим»: «Якби ви вчилися так, як треба, той мудрость би була своя». І третя цитата Андрея Шептицького: «Яку ми й не прив'язували би вартість до самої освіти чи знання, все-таки найвищим титулом хвали в очах наших буде мудрість. Так, як чоловік, про якого можна сказати або хоч би лише подумати «що є дурним», то буде для нас завжди предметом легковаження, хоч може прихованого, навіть тоді, коли буде не знати яким багатим, і коли буде мати не знати, яке значне становище. Ані багатство, ані влада, ані могутність і сила не окупить глупоти й не заступить мудрости; без мудрости сила чи значення буде в найліпшій разі робити враження якогось фізичного рідкісного явища, а лише мудрість буде імпонуючим духовним людським явищем» [7]. Вище приведені цитати спонукають до роздумів, щодо Мудрості, а також і до думки, що попри свою універсальність Мудрість ще є й поняттям культурно відмінним, а також і особистісно відмінним.

Обмежимо наше дослідження лише концептом давньоіндійської Мудрості у байках «Паньчатантра». Цікавим, на нашу думку, було б порівняння цього концепту із концептом Мудрості в українських байках. Також можна було б порівнювати концепт давньо-індійської мудрості, Мудрості української на основі духовної спадщини обох культур. Таке зіставлення було б цікавим, наприклад, у формі діалогу двох культур.

Нижче, подаємо текст Вступу до збірника «Паньчатантра» на санскриті, транскрибований латинкою. Зазначимо, що у статті «До опису звукової системи санскриту та ще деяких фонетичних

явищ у цій мові», ми зробили опис звукової системи санскриту на основі підручника Ф. Кнауера [3], подавши там таблицю звуків санскриту, переданих латинкою. Зараз подаємо цю таблицю нижче для кращого розуміння та прочитання транскрибованого тексту Вступу (Таблиці 1–4)

Далі подано транскрибований текст Вступу із перекладами. Зазначимо, що ми використовуємо оригінальний текст на санскриті з видання М.Р. Кейла [4]:

1. **tadyathānuṣṛūyatē – asti dākṣiṇātyē janapadē mahilarōpya nāma nagaram |**

1. (автор.) Отож, як є почуто. Є у південному краю Магілароп'я на ймення місто; 2. (Серебр.) Ось що дійшло до наших вух. «Є в Південних краях місто Махилароп'я»; 3. Вот что рассказывают. Есть в южной стране город под названием Махиларопья.

2. **tatra sakalārthisārthakalpadruma (h) pra varanṛpamukuṭamaṇimarīcamāṇjarīcayacar citacaranayugala (h) sakalakalāpāra(m)gato maraṣaktirnāma rājā babhūva |**

1. (автор.) Там, як багате дерево бажань для усякого просителя, обидві ноги вкриті як китицями квітів сяючими перлинами з діадем найкращих королів, у всіх ремеслах верху сягнувший, Безсмертна Сила на ймення цар був; 2. (Серебр.) Вельми тонкий знавець всіляких мистецтв і наук, істинне побажай-дерево для багатьох прохачів; ноги його виблискували від сяйва коштовностей, що прикрашали корони найзнаменитіших царів, коли ті схиляли силоміць перед ним у поклоні; 3. Жил там царь Амара-шакти (что означает «обладающий бессмертной силой»), сведущий во всех науках житейской мудрости. Множество драгоценных камней из диадем славнейших царей покрывали сиянием его ноги, и несравненного умения достиг он во всех искусствах.

3. **tasya traya (h) putrā (h) paramadurmedhasō vasuṣaktirugraṣaktiranēkaṣaktiṣcētī babhūva |**

1. (автор.) У нього ж три сини дуже дурні – Багатосилий, Могутньосилий та Многосилий на ймення були; 2. (Серебр.) Мав він трьох синів, що були й на розум бідні, і на глум небагаті, а звали їх Васушакті, Уграшакті й Анекашакті; 3. Было у него три необычайно глупых сына: Васушакти, Уграшакти и Ананташакти (что означает «обладающий бога той силой»), «обладающий огромной силой», «обладающий безмерной силой».

4. **atha rājā tāṅcāstravimukhānālōkya sacivān hūya prōvaca – bhō jñātamētadbhavadbhiryanmamāitē trayō pi putrā (h) cāstravimukhā vivekaraḥiṭṭaṣca |**

Таблиця 1

		Голосні (дзвінки)			
а) прості:	короткі	довгі			
	1. a	2. ā			
	3. i	4. ī			
	5. u	6. ū			
	7. ɾ	8. ṛ			
	9. ḷ	[ḹ]			
б) двоголосні: (довгі)	10. ē	11. āi	12. o	13. āu	

Таблиця 2

Приголосні						
шумні					носові дзвінки	
недзвінки (глухі)			дзвінки			
прості		придихові	прості	придихові		
задньопіднебінні або гортанні		16. k	17. kh	18. g	19. gh	20. ṅ
передньопіднебінні або палятальні		21. c	22. ch	23. j	24. jh	25. ṅ
верхньопіднебінні або язичні		26. ʈ	27. ʈh	28. ɖ	29. ɖh	30. ṅ
зубні або дентальні		31. t	32. th	33. d	34. dh	35. n
губні або лябіальні		36. p	37. ph	38. b	39. bh	40. m

Таблиця 3

		півголосні (дзвінки)
		41. y (палятальний)
плавні (приголосні)	42. r (язичний)	
	43. l (зубний)	
44. v (губний)		

Таблиця 4

шиплячі (свистячі)	
передньонебінний	45. ʃ (недзвінкий)
верхньонебінний	46. ʂ (недзвінкий)
зубний	47. s (недзвінкий)

1. (автор.) *Отож, цар, на тих відвернутих від наук глянувши, радників гукнувши, промовив пх, знано то вам, що у мене оті троє синів від наук відвернуті й розсудку позбавлені; 2. (Серебр.) Раджа, утямивши, що неохочі вони до науки, скликав міністрів і мовив: «О вельмишановні, ви ж знаєте, що ці троє моїх синів і до науки байдужі, і тверезого розуму не мають; 3. И, видя, что они отвернулись от наук, цар роз-*

вал министров и сказал: «Увы! Известно вам, что сыновья мои одвернулись от наук и лишены разума».

5. **tadētānpaṣyatō mē mahadapī rājya na sāukhyamāvahati |**

1. (автор.) *Отож, на них дивлячись, мені, навіть, велике царство щастя не приносить; 2. (Серебр.) Хоч і велике моє царство, але коли бачу, які вони, ніщо не тішить мене; 3. Гляжу я*

на них, и даже царство, избавленное от врагов, не радуется меня».

6. **athava sādhdvidamuchyātē**

1. (автор.) Тож, правду ото кажуть;
2. Хорошо ведь говорится.

ajātamṛtamūrkhēbhyō mṛtājātāu sutāu varam

1. (автор.) Ненароджений, мертвий від дурних, (або ж) два мертвонароджених сина краце;
2. Серебр.) Як має хтось народитися мертвим, а чи дурним, хай народиться мертвим: Двоє мертвонароджених менше накоять зла, аніж йолоп живий; 3. ---.

yatastau svalpadu (h) khāya yānjīva (m) jaḍō dahēt ||

1. (автор.) Бо ті мале горе, живого (ж) заморожений пече; 2. ---; 3. ---.

vara (m) garbhasrāvo varamṛtuṣu nāibhīgamana (m)

1. (автор.) Краце витік з лона, краце час після місячних, а не їхній прихід; (Серебр.) Хай буде викидень, хай буде мертвий син; 3. ---.

vara (m) jāta (h) prētō varamapi ca kanyāiva janitā (h) ||

1. (автор.) Краце народжений мертвим, краце навіть донька народжена; 2. (Серебр.) Хай краце народиться донька; 3. ---.

vara (m) vandhyā bhāryā varamapi ca garbhēṣu vasati

1. (автор.) Краце безплідна жона, краце навіть най в утробі перебуває; (Серебр.) Хай безплідною буде жона, й не дійде до зачаття; 3. ---.

... **cāvidvānrupadraviṇayukto_pī tanaya (h) ||**

1. (автор.) Якщо не мудрий, красою, силою і добродієністю не зв'язаний син; (Серебр.) Аніж мав би ти сина дурного; 3. ---.

ki (m) tayā kriyatē dhēnvā yā na sūtē na dugdhadā |

(автор.) Що з тою робити коровою, яка нетільна, ані молока не дає; (Серебр.) Як бути з коровою, що вже ялівкою стала?; 3. Нетельная, недоиная зачем корова? Толку нет!

ko_rtha (h) putrēṇa jatēna yō na vidvānna bhaktirbhān ||

1. (автор.) Яка користь з народження сина, який ані не розумний, ані не добродієсний; (Серебр.) Що чекати від неук-сина, ще й невігласа в вірі?; 3. В невежде непочтительном, ленивом сыне толку нет!

7. **tadētēṣā (m) yathā buddhiprabodhana (m) bhavati tathā kopyupāyō_nuṣṭhitām**

1. (автор.) Отож, у них, якщо пробудження ума настане, тоді тому якомусь засобу послідувати треба; 2. (Серебр.) Отож коли є хоч якась можливість пробудити в них розуміння, треба

скористатися нею; 3. Найдите же какой-нибудь способ пробудить их разум!

8. **atra ca madrttā (m) vṛti (m) bhujjānānā (m) paṇḍitānā (m) pañcaṣaṭi tiṣṭhati |**

1. (автор.) Тут у мене процвітаюче ремесло у п'ятиста утримуваних вчених є; 2. (Серебр.) Живе тут з доброї ласки моєї і харчується п'ять сотень пандитів; 3. ---;

9. **tatō yathā mama manōrathā (h) siddhi (m) yānti tathānuṣṭhiyatām iti |**

1. (автор.) Отож, якщо мої бажання до успіху дійдуть, тоді послідувати треба (порадам); 2. (Серебр.) Так-от, щоб моє бажання здійснилося й увінчалось успіхом, знайдіть таку можливість!; 3. ---.

10. **tatrāika (h) prōvācha – dēva dvadaṣabhirvarṣāirvyākaraṇa (m) ṣrūyatē |**

1. (автор.) Тоді, один промовив: «Божественний 12 років граматику слухається»; 2. (Серебр.) Один з міністрів на це мовив: «О повелителю, на вивчення граматики треба витратити 12 років.; 3. Божественный! Люди 12 лет изучают одну только граматику, а когда наконец одолеют её,-;

11. **tatō dharmacāstrāṇi manvādīni arthacāstrāṇi chāṇakyadīni kāmācāstrāṇi vātsyāyanādīni |**

1. (автор.) Тоді науку про право Ману, науку про господарство Чанак'ї, науку про любов Ватсьяни; 2. (Серебр.) Потім варто опанувати дгармашастри Чанак'ї та інших і кама-шастри, створені Ватсьяною та ще декотрими; 3. ---;

12. **ēva (m) ca tatō dharmārthakāmācāstrāṇi jñayantē |**

1. (автор.) Лише тоді науки про право, господарство, любов пізнаються; 2. Лише тоді, коли буде пізнано дгармашастри, артхашастри і камашастри; 3. ---;

13. **tata (h) pratibōdhanam bhavati |**

1. (автор.) Тоді, пробудження настає; 2. (Серебр.) Прокинеться розум; 3. Тогда только пробуждается их разум.

14. **atha tanmadhyata (h) sumatirnāma saciva (h) prāha – aṣāṣvatō_ya (m) jīvitavyaviṣaya (h) |**

1. (автор.) Отож, серед тих Благорозумний на ймення радник, мовив: «Невечний того життя час»; 2. (Серебр.) Після цього один з міністрів, якого звали Суматі, відказав: ---. 3. Тут выступил советник по имени Сумати (что означает «Благоразумный») и сказал: «Божественный неечно длится наша жизнь»;

15. **prabhūtakālañjēyāni ṣabdaṣāstrāṇi |**

1. (автор.) Пребагато часу (треба) на пізнання словесних наук; 2. (Серебр.) «Справді-бо,

всі ці предмети знадобляться в житті, але, щоб пізнати їх, треба вивчити багато творів; 3. А науку речи изучать долго;

16. tatsa (m) kṣēpamātra (m) çāstra (m) ki (m) cidētēçā (m) prabōdhanārthā (m) cintyatāmīti |

1. (автор.) Тоді стислого розміру наука якась заради пробудження най буде придумана; 2. (Серебр.) Але для просвіти цих юнаків краще знайдімо якусь коротку шастру; 3. Поэтому надо поскорее придумать что-нибудь, дабы пробудился разум сыновей твоих.

17. ukta (m) ca yata (h):

1. (автор.) Сказано же, що:; 2. (Серебр.) Правду кажуть:; 3. Сказано ведь:

anantapār (m) kila çabdaçāstra (m) svalpa (m) tathāyurvahavaçsa vighnā (h)

1. (автор.) Безконечна словесна наука, коротке бо життя, ще й несе переешкоди, (Серебр.); Науки безмежні, викладені мудрим словом, Життя швидкоплинне, і в ньому чимало загат,-; 3. Из жизни мимолетной и непрочной суть извлечет наука речи точной.;

sāra (m) tatō grāhyamapāsya phalgu ha (m) sāiryathā kṣīramivāmbudhyāt ||

1. (автор.) Суть, отож, зловивши, відкинувши незначне, подібно як гуси молоко (знаходять) в морі.; 2. (Серебр.) Умій вловить суть наук, непотріб

відкинь, Так добуває гусак молоко з океану.; 3. Так гуси молоко собрали

цельное из смеси молока с водой проточной.

18. tadatrāstī viṣṇuçarmā nāma brāhmana (h) sakalaçāstrapāra (m) gamaççhātrosa (m) sadi labdhakīrti |

1. (автор.) Отож, тут є Підпокровом Вішньу на ймення брагман, що славу здобув учня (тих), що всіх наук досконалі.; 2. (Серебр.) Є тут один брахман на ім'я Вишнушарман, який осягнув усі науки і прославився серед тих, що прагнуть знань.; 3. Есть здесь брахман Вишнушарман, которого славят как несравненного знатока многих наук.

19. tasmāi samarpayatu ētān |

1. (автор.) Йому відішли їх.; 2. (Серебр.) Треба віддати цих молодиків йому.; 3. Поручи ему царевичей.

20. sa nūna (m) drākprabuddhānkariṣyati |

1. (автор.) Він же негайно їх пробудженими зробить.; 2. (Серебр.) І він, напевне, зможе наставити їх на розум.; 3. Наверное, он быстро пробудит их разум.

21. sa rājā tadākarṇya viṣṇuçarmaṇāmāhūya provaca – bho bhagavan madanugrahārthamētānarthaçāstra (m) prati drāgyathānanyasadīçān vidavāsi tathā kuru |

1. (автор.) Той цар то вчувши, Підпокровом Вішньу гукнувши мовив: «Гей, блаженний, заради милості до мене їх у науці благополуччя нехайно, як на нікого іншого подібних навчи, так і зроби!»;

2. (Серебр.) Вислухавши це, раджа покликав Вішнушармана і гречно попросив: «О достойний, зроби мені ласку, візьми моїх синів і розтлумач їм науку про багатство так, щоб ніхто з ними» (не зміг зрівнятися).; 3. Услышав это, цар призвал Вишнушармана и сказал ему: «О, Блаженный! Если сможешь сделать так, чтобы дети мои превзошли всех остальных юношей в науке житейской мудрости, будь милостив ко мне и сверши это»

22. tadāha (m) tvā (m) çāsanaçatēna yōjayiṣyāmi |

1. (автор.) Тоді я тебе сотнею наказів (автор. про наділи) зв'яжу.; 2. (Серебр.) А я тебе за це обдарую сотнею щедрих нагород!; 3. Сотней даров награжу я тебя.

23. atha viṣṇuçarmā ta (m) rājānamūcē – dēva çrūyatām mē tathyavacanam |

1. (автор.) Отож, Підпокровом Вішньу те мовив царю: «Божественний, най буде вислухана тоді моя мова»; 2. (Серебр.) І сказав Вишнушарман раджі: «Зволь вислухати, о божественний, мої щирі слова.; 3. Тогда Вишнушарман ответил лучшему из царей: «Божественный! Услышь мою правдивую речь».

24. nāha (m) vidyāvīkṛaya (m) çāsanaçatēnāpi karōmi |

1. (автор.) Продажу знань і за сотню наділів я не роблю.; 2. (Серебр.) Навіть за сто щедрих пожертвувань не продаю я знань.; 3. Ведь и за сотню даров не продам я знание.

25. punarētā (m) s tava putrān māsaçatḱēna yadi nītiçāstrajñāna karōmi tata (h) svanāmatyāga (m) karōmi |

1. (автор.) Однак, тих твоїх синів за шість місяців якщо не зроблю (мудрим), тоді своє ім'я полишу.; 2. (Серебр.) Та коли твої сини за шість місяців не стануть знавцями нітішастри, що наставляє на житейську мудрість, то відречусь я від слави і свого імені!; Но если через шесть месяцев они не овладеют наукой разумного поведения, я отрекусь от своей славы.

26. athāsau rājā tā (m) brahmaṇasyāsa (m) bhāvya (m) pratijñā (m) çrutvā sasaciva (h) prahrṣṭō vismayānvitastasmāi sādaram tānkumārānsamarpya parā(m) ... ājagāma |

1. (автор.) Отож, той цар ту нездійсненну обіцянку почувши, разом із радником задоволений і здивований, йому одразу тих хлопців відіславши, заспокоївся.; 2. (Серебр.) Вислухавши незвичайну

брахманову клятву, раджа та його міністри страшенно здивувалися. Володар з пошаною віддав йому синів і відчув велике полегшення.; 3. И когда окруженный советниками царь услышал это необычайное обещание брахмана, он в изумление передал Вишнушарману сыновей и снова обрел душевный покой.

27. **viṣṇuḥarmānapi tānādaya tadarthē mitrabhēda – mitraprāpti – kākōlūkīya–labdhapraṇaṣa–aparīkṣitakāraḥkāṇi cēti pañcatantrāṇi racayitvā pāthitāstē rājanputrā (h) |**

1. (автор.) Підпокровом Вішну, прийнявши їх заради того «Розбиття дружби», «Досягнення дружби», «Ворони та сови», «Втрата набутого», «Непередбачені діяння» – п'ять сплели склав, а царевичі їх прочитали.; 2. (Серебр.) А Вишнушарман, прийнявши юнаків, написав для досягнення мети п'ять в'язанок книжок: «Втрата дружби», «Придбання друзів», «Про війну ворон і сов», «Втрата набутого» та «Несподівані діяння» і примусив царевичів читати.; 3. А тот взял царских детей и пошел к себе домой. Вскоре он сочинил пять книг: «Разъединение друзей», «Приобретение друзей», «О воронах и совах», «Утрата приобретенного», «Безрассудные поступки» и дал царским детям прочитать эти книги.

28. **tē pi tānyadhīya māsaṣaṭkēna yathōktā (h) so (m) vṛttā(h) |**

1. (автор.) Ті ж їх шість місяців, вивчаючи, як і сказано, освічені (стали).; 2. (Серебр.) А вони, за шість місяців вивчивши все, про що йшлося там, як і обіцяв брахман, стали знатися на життєвській мудрості.; 3. Они изучили их и стали такими как было обещано.

29. **tata (h) prabhṛtyētatpañcatantrakam nāma nītiḥāstram bālāvabōdhanarthē bhūtalē pravṛttam |**

1. (автор.) Отож, із самого початку та наука про поведінку на ймення П'ять сплели заради пробудження малорозумних на землі повстала.; 2. (Серебр.) Відтоді для просвіти нерозумних і з'явилося на землі вчення про життєвську мудрість, витлумачену в книзі під назвою «Панчатантрака».; 3. С тех пор эта наука разумного поведения, названная «Панчатантрой», служит в мире для обучения юношей.

30. **ki (m) bahunā |**

1. (автор.) Навіщо багато слів.; 2. (Серебр.) Що ще сказати? А ось що.; 3. Что тут долго говорить:

adhīte ya ida (m) nityam nītiḥāstra (m) ṣṇōtica

1. (автор.) той, хто вивчає завжди ту науку про поведінку та слухає; 2. (Серебр.) Хто вивчає

нітишастру і засвоює повчання.; 3. Кто ревностно и не жалея сил науку поведенья изучил.

na parābhāvamāpnōti ṣakradapi kadācana

1. (автор.) Не досягне переваги й Індра над ним.; (Серебр.) 2. Перешкодити тому, базбірнич, навіть Індри не під силу.; 3. Того и Шакра первуй сердь богов не в состоянье будет погубить.

Це текст Вступу до збірника байок «Паньчатантра» із запропонованим авторським перекладом та українським і російськими перекладами для порівняння. Зауважимо, що ми опустили переклад вірша-прослави богів та поетів, який розпочинає Вступ, бо він може слугувати темою окремої статті з поясненням значення того чи іншого імені в давньо-індійській культурі.

У російському перекладі є ще одна вставка, якої ми не знайшли у виданні Кейла, ані в українському перекладі. Подаємо її в оригіналі, бо вона проливає світло на постать вчителя Вішнушармана: «К чему много слов? Пусть услышат мой голос подобный рыку льва. Не ради корости я говорю. Мне восемьдесят лет, я отказался от всех чувственных устремлений – где уж мне стремиться к выгоде? Лишь для того, чтобы исполнить твое желание, я примусь за ремесло Сарасвати». З цієї цитати бачимо, що вчитель царевичів, не переслідував користі, а просто вчив їх життя та істини [6, с. 4].

Розглянувши текст Вступу, можемо перейти до виділення термінів-понять, які становлять концепт Мудрості у тексті Вступу. Головним поняттям Мудрості є **“bōdhana”** – пробудження, **“prabōdhana”** – синонім, **“buddhiprabōdhana”** – пробудження ума, **“прабуддга”** – пробуджений.

Ці слова походять від кореня **“budh”** – 1. будити; 2. оглядати (пильнувати); 3. вивчати; 4. розуміти; 5. знати. Подамо ще також і значення іменника **“buddhi”** – 1. ум, розум; 2. погляд, думка; 3. дух, душа; 4. мудрість; 5. роздуми [5]. Поняттю **“buddhi”**, **“bōdhana”** протиставлене у Вступі поняття **“ṣāsana”** – «навчання», від **“ṣas”** – 1. навчати; 2. повідомляти; 3. управляти; 4. виправляти; 5. радити; 6. наказувати та **“ṣāstra”** – «наука» [ibidem]. До концепту Мудрості входить і поняття **“vivēka”** – «розрізнення; розсудок». А також поняття **“vidvans”** – «знаючий», від кореня **“vid”** – знати, відати від «видіти», «бути зрячим». Зазначимо, що у попередньо дослідженій байці **«Воскресителі лева»** – поняття **“vidyā”** – 1. знання; 2. наука; 3. знання чаклунства [ibidem] протиставлене поняттю **“buddhi”**. Цитуємо: **«варам буддгірна сā відьйā відьйātō буддгіруттамā»** (переклад «Краще (роз)ум як знання від знань (роз)ум вищий»).

Поняття до концепту «Мудрості»	Терміни про науки словесні (академічні знання)	Складені терміни
buddhi – ум	çāstra – наука, vidyā – знання	çabdaçāstra – словесні науки
bōdhana – пробудження; освіченість	çāsana – навчання	çāstravimukha – з відвернутим лицем від наук
prabuddha – пробуджений, освічений	vidvans – знаючий	vivekarahita – позбавлений розсудку
budh – будити, бдити / пильнувати	ças – навчати, наказувати	guṇayukta – зв'язаний доброчесністю
vivēka – розрізнення, розсудок		
vid – знати, відати		

Філософ Григорій Сковорода, згадуючи про «ум», має на увазі саме **“buddhi”**. Хоча й свій «ум» прикладав він для осмислення іншого як у байках «Паньчатантра», серед того, наприклад, поняття «щастя». У байках же «Паньчатантра» «ум» служить завданню як вижити, не датися здолати ворожій силі, перемогти, нажитися. «Ум» у збірнику «Паньчатантра» не переслідує вищих цілей, лише матеріальне життя.

Після такого короткого відступу – ще трохи про терміни-поняття. До поняття Мудрості можемо зарахувати й поняття **“guṇa”** – доброчесність. Вищенаведені поняття вжиті у Вступі і в складених термінах, таких як **“çāstravimukha”** – з відвернутим лицем від наук; **“vivekarahita”** – позбавлений розсудку; **“guṇayukta”** – зв'язаний доброчесністю, **“çabdaçāstra”** – словесні науки.

Представимо ці поняття у вигляді таблиці 5.

Сучасна школа від середньої до вищої, а часто й державне життя спирається на «шастри» та «відьйа» – «науки» та «знання». Наскільки у ньому представлений чи поцінований «буддгі» – «ум», і до чого його прикладають?

Висновок. Найперше, у статті ми окреслили проблему для подальшого дослідження, а саме, **концепт (поняття) давньо-індійської Мудрості**, за тим як він представлений у збірнику байок **«Паньчатантра»**. Також, зробили вибірку декількох понять із опрацьованого матеріалу і тим розпочали окремий розділ нашого дослідження, а саме **«Словник понять давньоіндійського концепту «Мудрість» на основі збірника давньо-індійських байок «Паньчатантра»**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панчатантра. 5-ть кошиків житейської мудрості: Шукасаптанті. Київ : Дніпро, 1988. 382 с.
2. Избранные рассказы. Пер. с древне-индийского. Предисловие и примечание Р.О. Шор. Москва : Российская Ассоциация, Институт Общественных Наук, 1930. 157 с.
3. Ф.И. Кнауэръ «Учебникъ санскритскаго языка. Грамматика. Хрестоматія, Словарь». Типографія В. Драгулина. Ляйпцигъ. 1908.
4. M.R. Kale “Panchatantra of Visnusharman”. Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, Reprint : Delhi, 2008. 250 p.
5. Санскритско-русский словарь / Составитель Кочергина В.А. Издание 2-е. Москва : «Русский язык», 1987. 944с.
6. merki.lv/vedas/Panchatantra%20(rus).pdf.
7. <http://mega.if.ua/view.php?id=2914#>.